

**Ovttastuvvan nášuvnnat
Olmmošvuoigatvuođakomitea****Jurddabohtosat Suoma čihččet mearreáigásašraporttas***

1. Olmmošvuoigatvuođakomitea gieđahalai Suoma čihččet mearreáigásašraporta (CCPR/C/FIN/7) 3758., 3759. ja 3760. čeahkkimiinnis (ks. CCPR/C/SR.3758, CCPR/C/SR.3759 ja CCPR/C/SR.3760), mat dollojuvvojedje 2., 3. ja 4. njukčamánu 2021. Čeahkkimat ledje vuosttas geardde virtuálan koronaviruspandemiija (covid-19) dihtii. Komitea dohkkehii dáid jurddabohtosiid 3774. čeahkkimisttis, mii dollojuvvui 23. njukčamánu 2021.

A. Láidehus

2. Komitea váldá miehtemielalaččat vuostá Suoma čihččet mearreáigásašraportta ja das addojuvvon dieđuid. Komitea atná árvvus vejolašvuođa gulahallat soahpamušstáhtain doaimmain, maid raporterenaigodagas leat álggahuvvon oppalašsoahpamuša mearrádusaid ollašuhhtimin. Komitea giitá sohpamušstáhta dán girjjálaš vástádusain (CCPR/C/FIN/7) raporterema ovdal lean jearaldatlistui (CCPR/C/FIN/QPR/7) ja dáid vástádusaid dievasmahttán váljagotti njálmálaš vástádusain ja komiteai girjjálaččat addojuvvon lassedieđuin.

B. Miehtemielalaš geahččančiegit

3. Komitea atná miehtemielalažžan, ahte soahpamušstáhta lea ollašuhhtán čuovvovaš láhkaásahan- ja politihkkadoaimmaid:

(a) ovttaveardásašvuođaláhka (1325/2014), dohkkehuvvon jagi 2014, ja ovttaveardásašvuođaáittardeaddji virggi sihke ovttaveardásašvuođa- ja dásseárvolávdegotti vuođđudeapmi;

(b) nisson- ja almmáiolbmuid gaskasaš dásseárvvus addojuvvon lága nuppástusat (1329/2014) jagi 2014;

(c) láhka dihtoštallandoaimma bearráigeahčus (121/1019) ja 1. guovvamánu 2019 dahkkojuvvon riikkabeivviid bargoortnega (123/2019) nuppástusat, maiguin ásahedje dihtoštanberráigeahččoáittardeaddji virggi ja dihtoštanberráigeahččolávdegotti vuođđudeamis sihke siviila- ja soaldátdihtošteami bearráigeahču várás;

(d) láhka Sivaheaddjilágádusas (32/2019), mainna sihkkarasto sivaheaddjiid dievasmearálaš sorjjasmeahttunvuohta ja iehčanasvuohta;

(e) nubbi našuvnnalaš vuođđo- ja olmmošvuoigatvuođadoaimmaprográmma áigodahkii 2017–2019;

(f) dásseárvoprográmma áigodahkii 2016–2019;

(g) doaimmaprográmma olmmošgávppi vuostá áigodahkii 2016–2017;

(h) Mearkkašahtti Suomas -doaimmaprográmma oktan vaššiságain ja rasimma eastadeapmin ja servodatlaš oasálašvuođa ovddideapmin, jagi 2016;

---

* Komitea dohkkehii jurddabohtosiid 131. čeahkkimisttis (1.–26. njukčamánu 2021).

- (i) nissoniidda čuohean veahkaválddi ja bearašveahkaválddi eastadeapmin ja dustemin dahkon Eurohpá ráđi oppalašsoahpamuša doaibmabidjoplána áigodahkii 2018–2021;
- (j) našuvnnalaš románapolitihkalaš prográmma áigodahkii 2018–2022, jagi 2018;
- (k) lámis olbmuid rivttiid oppalašsoahpamuša ollašuhttima doaibmaprográmma, jagi 2018;
- (l) doaibmaplána lesba-homo- ja biseksuála sihke trans- ja intersohkabealagiid ovttavewardásaš vejolašvuođaid fáhtemii Álánda eanagottis áigodahkii 2019–2025, jagi 2019.

C. Váldoáššálaš fuolat ja ávžžuhusat

Oppalašsoahpamuša ja dan válljenvuollásaš beavdegirjji ollašuhttin

4. Komitea váldá vuhtii, ahte Suoma bajit duopmostuolut leat doarjalan oppalašsoahpamušii go árvoštallet ođđasit našuvnnalaš duopmostuoluid čovdosiid. Komitea atná goittotge váidalahttin, ahte soahpamušstáhta ii leat addán geavtlaš ovdamearkkaid riektedáhpáhusain, main oppalašsoahpamuša mearrádusaid leat heivehan njuolga, eandalii guođđimin heivetkeahtá guđege ášši guoskevaš našuvnnalaš njuolggadusaid, mat leamašan ruossalasvuođas oppalašsoahpamušaiguin. Lassin komitea buktá ovdan fuolas, ahte komitea skábmamánus 2018 dohkkehan čovdosat¹ sámiid iešmearridanrievttis leat ollašuhttan. Baicce nuppegežiid, alimus hálddahusrievtti 5. suoidnemánu 2019 dahkan mearrádusat, maiguin 97 olbmo máhcahuvvojedje sámedikki válgalogahallamii go válgalávdegoddi lea jávkadan sin das, dát orrot leamen ruossalasvuođas komitea čovdosiiguin. Suoma ráđđehus ii maiddái šluhtten dahje sirdán čakčamánu 2019 dollojuvvon sámedikki válggaid, man sihtii sámedikki čoakkádus rievddai mearkkašahhti lánhka, go dasa válde mielde etnalaš suomelaččaid, geaid sámediggi ii ane sápmelažžan (2 artihkall).

5. **Soahpamušstáhta galggašii joatkit figgamušaidis dieđihit oppalašsoahpamušas ja dan válljenvuollásaš beavdegirjjis sihke addit dasa laktásan skuvlejumi lánhkaalmáide, sivaheadjiide, duopmáriidda, lágabearráigeahččovirgeoapmahaččaide ja stuorra álbmogii. Soahpamušstáhta galggašii maiddái ájahala-keahtá čuoovvut buot sámiid eamiálbmogin guoskan čovdosiid áššáigullevaš ja beaktilis vuogádagaid vehkiin vai dáhkida vuoigatvuođaloavkidemiid oaffariid rievtti beaktilis riektevuohká oppalašsoahpamuša 2 artihkkala 3 kapihttala mielde.**

Olmmošvuoigatvuođaváikkuhusaid árvoštallan

6. Komitea váldá vuhtii, ahte eará doaibmit, dego lánhkaásaheami árvoštallanráđđi, árvoštallet lánhkaásahanevttohusaid ja eará politihkkaevtttohusaid olmmošvuoigatvuođaváikkuhusaid. Komitea váldá maiddái vuhtii, ahte riektkansler ja riikkabeivviid vuođđolánhkaáljagoddi bearráigeahččet lánhkaásaheami vuođđolágalašvuođa čuoovvuma ja olmmošvuoigatvuođageatnegasvuođaid čuoovvuma. Dat lea goittotge fuolas dieđuin, maid mielde dát árvoštallan ii dahkko systemáhtalaččat ja árvoštallan váikkuha dušše rájáláččat mánáid, nissoniid, dorvobáikeohcciid ja sápmelaččaid rivttiid bajásdoallamii, eandalii go lea sánhka dán fáttá guoskevaš dieđuid čoaggimis ja guorahallamis (2 artihkall).

7. **Soahpamušstáhta galggašii beavttálmahttit vuogádagaid, maiguin árvoštallat lánhkaásahan ja politihkkaevtttohusaid olmmošvuoigatvuođaváikkuhusaid ovdal evtttohusaid dohkkeheami, vai sihkkarastit daid leat harmoniijas oppalašsoahpamušain eandalii dalle, go dat gusket hávváduvvi joavkkuide gullevaš olbmuid vuoigatvuođaid. Soahpamušstáhtat galget maiddái beavttálmahttit vuogádagas, mainna dat čoaggá luohtehahtti, sirrejuvvon dieđuid árvoštallat lánhkaásaheami ja politihka váikkuhusaid oppalašsoahpamušas dorvvastuvvon rivttiide.**

Várremat

8. Komitea váldá vuhtii, ahte soahpamušstáhta atná ain fámus earret eará oppalašsoahpamuša 10 artihkkala 2 kapihttala 2 bihtá b čuoggá b čuoggái ja 3 kapihttalii, 14 artihkkala 7 kapihttalii ja 20 artihkkala 1 bihtái

¹ *Sanila-Aikio v. Suomi* (CCPR/C/124/D/2668/2015) ja *Näkkäljärvi ja muut v. Suomi* (CCPR/C/124/D/2950/2017)

dahkan várremiid. Komitea atná váidalahttin, ahte soahpamušstáhta ii leat ovddit guorahallama manjá rievadan oainnus dán áššis (2 artihkal).

9. Komitea máhcaha millii ovddit ávžžuhusaidis (CCPR/C/FIN/CO/6, 4. kapihttala) ja geardduha, ahte soahpamušstáhta galggašii guorahallat ovdalis máinnašuvvon oppalašsoahpamuša artihkkaliid guoskevaš várremiidis jávkadeami.

Terrorismadustendoaimmat

10. Komitea lea fuolas das, ahte terrorismarihkkosat leat meroštallon rihkuslágas mearritmeahttumit ja ahte dán njuolggadusa sáhtá heivehit boastut. Komitea váldá vuhtii soahpamušstáhta duvle dahkkon mearrádusa ja áigumuša joatkit figgamušaidis máhcahit ruoktot mánáid guovlluin, gos leat jođus fákkáhallamat vearjjuiguin. Komitea lea fuolas Suoma riikkavuložiidda šaddan mánáin, mat ain ellet garra diliin dákkár guovlluin, eandalii al-Holi báhtareaddjileairras Syrias. (2, 9, 12 ja 14 artihkal).

11. Soahpamušstáhta galggašii

(a) sihkkarastit, ahte dan lánkaásaheapmi terrorismma dustemis lea eandalii das meroštallon doaibmafápmudusaid ja dáid ávkkástallama geavaheami rájaid beales čuovvu oppalašsoahpamuša lágalašvuoda-, riektesihkkarvuoda-, ávaštanvuoda- ja relativiteahtaprinsihpaid ja ahte terrordaguin dahje daidda gullevaš rihkkosiin eahpiduvvon dahje áššáiduhtton olmui addojuvvo sihke lánkaásaheamis ja geavadagas buot vuoigatvuodalaš dáhkádusat oppalašsoahpamuša mielde;

(b) beavttálmahtá figgamušaidis máhcahit ruoktot buot dál vearjjuiguin fákkáhallamiid guovlluin lea Suoma riikkavuložiid ja sin mánáid čuovvumiin čielga ja vuoigatvuodalaš meannudeami, mas gudnejahttit máná ovddu prinsihpa, ja addit sidjiide ruoktot máhcaheami manjá áššáigullevaš vejolašvuodaid oazžut veajuiduhttinbálvalusaid ja divššu.

Ovtaveardásašvuoha ja sohkabeliid dásseárvu

12. Komitea váldá vuhtii daid lánkaásahan- ja politihkkadoaimmaid, maid soahpamušstáhta lea ollašuttán eastadan ja dusten dihte olggušteami ja ovddideapmin sohkabeliid dásseárvvu. Komitea lea goittotge fuolas das, ahte ovtaveardásašvuodaáittardeaddji sáhtá doalvut olgguštanáššiid ovtaveardásašvuoda- ja dásseárvolávdegotti gieđahallamii dušše buohkaid áššáiosolaččaid miehtamiin ja ahte oaffarat eai sáhte ohcat buhtadusa lánvdegottit muhto dušše duopmostuolus guhkálaš gearregastimis. Komitea váldá fuolas vuhtii maidái dan váljagotti miedihán ášši, ahte ovtaveardásašvuodalahka ii leat vel viidát dovddus, man dihtii olggušteami oaffarat ohcet rievtti molsašuddi ja muhtun moivvás kanálaid bokte. Komitea lea fuolas maidái lámis nissonolbmuid ja etnalaš unnitlohkoduogáža nissoniid unnán politihkalaš ovddastusas ja ahte dán áššis lea oazžumis sirrejuvvon statistihkkadiehtu dušše unnán (2 ja 26 artihkal).

13. Soahpamušstáhta galggašii

(a) álgit buot dárbbalaš doaimmaide árvvoštallat ođđasit ovtaveardásašvuodalága (1325/2014) ja eará guovddáš olggušteami vuosttildan lánkaásaheami ja rievdadettiin daid dainna ulbmilin, ahte beavttálmahttit olggušteami dustema vuoigatvuodalaš ja institušuvnnalaš ovdáneami;

(b) árvvoštallat ođđasit ovtaveardásašvuodaáittardeaddji doaibmafápmudusaid vai sáhtá jávkadit daid sivaidda, mat estet buot olgguštanáhpáhusaid duodalaš ovddideami ovtaveardásašvuoda- ja dásseárvolávdegotti gieđahallamii;

(c) guorahallat, ahte dat attašii ovtaveardásašvuoda- ja dásseárvolávdegoddái fápmudusaid miedihit buhttema njuolga olggušteami gillán oaffariidda, vai dain livččii rivttes áigge anus beaktillis riektivuogit;

(d) lasihit álbmoga diđolašvuoda olggušteami vuosttildan lánkaásaheamis ja olggušteami oaffariid anus lean riektevugiin, dego ovtaveardásašvuodaáittardeaddji, dásseárvolávdegotti ja ovtaveardásašvuoda- ja dásseárvolávdegotti doaibmafápmudusain;

(e) beavttálmahttit figgamušaidis lasihit nissoniid, eandalii lámis nissoniid ja etnalaš unnitlohkoduogáža nissoniid, oassálastima almmolaš ja priváhta sektoris ja sin ovddasteamis alimus dásis ja buoridit dieđučoaggima dán bokte.

Vaššisáhka ja vašširihkkosat

14. Komitea váldá vuhtii, ahte soahpamušstáhta lea figgan dustet vaššiságaid ja vašširihkkosiid earálágan doaimmaiguin, dego dohkkehemiin našuvnnalaš veahkaválddálašvuoda radikálan šaddama ja ekstremisma ovddalgihtii eastadeami doaimbidjoprográmma ja álggahemiin neahttabolesa doaimma boleslágádusain. Komitea lea goittotge fuolahan das, ahte hávváduvvi joavkkuide ja unnitlogujoavkkuide, dego nissoniidda, Afrihkás boah tán olbmuide, muslimaide, lesba-homsa- ja biseksuálaide, transsohkabeali olbmuide sihke romána- ja juvddálašservošiidda, čuhcet ain utnohisvuodát, ovdagáttut, vaššisáhka ja vašširihkkosat eandalii joavkogulahallamis ja sosiála fierpmádagain. Dán dáfus komitea atná váidalahttin, ahte ii politihka- ja dieđáhusdoaimmaid váikkuhusain vaššiságaid ja vašširihkkosiid geahpedeamis leat oážžumis ovttaskasdási dieđut ja ahte dieđuid dán áššis eai čoakke doarvái (2, 19, 20 ja 26 artihkal).

15. Soahpamušstáhta galggašii buoridit figgamušaidis oppalašsoahpamuša 19 ja 20 artihkkala sihke oaivil- ja sátnefridjdjavuoda guoskevaš komitea oppalaškommeantta nr 34 (2011) sisdollui. Dan mielde galggašii dustet earret eará rássii, etnalaš duogáži, oskkoldahkii dahje seksuála doaladupmái ja sohkabealleidentitehtii vuodđuduvvan olggušteami, vaššiságaid ja ávžžuheami olggušteapmái dahje il- lasteapmái. Soahpamušstáhta galggašii earret eará

(a) buoridit fáttá guoskevaš dieđuid čoaggima ja álgit beaktillis doaimmaide vaššiságaid eastadeapmi sihke neahtas ja dan olggobealde, dubmet vaššiságaid mearredidolaččat ja almmolaččat ja beavttálmahttit figgamušaid seahkanit neahtas oidnon vaššisáhkii;

(b) beavttálmahttit dieđihandoaimmaidis, mainna figgat ovddidit stereotiippalaš ovdagáttuid, mat gusket olmmošvuoigatvuodaid gudnejahttima ja mánggahámatvuoda udnoma sihke vuiget ja jávkadit ovdagáttuid rása, etnalaš duogáža, oskkoldaga dahje seksuála doaladumi ja sohkabealleidentitehta ektui;

(c) duvdit almmuhit vaššiságain ja sihkarastit, ahte vašširihkkosat dutkojuvvojit vuđolaččat, rihkusdahkkit áššáškuhttojuvvojit ja sii ožžot ránggáštusa ja ahte oaffariid anus leat beaktillis riektivuogit;

(d) addit áššáigullevaš skuvlejumi vaššiságaid ja vašširihkkosiid gieđahallamis guovddáš- ja báikkálašhálddaha virgeoapmahaččaide, lágabearráigeahččovirgeoapmahaččaide, duopmáriidda ja sivaheaddjiide ja mánggahámatvuoda dohkkehemiin bargan joavkogulahallangaskaomiid bargiide.

Etnalaš profileren

16. Komitea váldá vuhtii olgoriikalašlágas ásahuvvon etnalaš profilerema gildosa ja dán fáttá gieđahallan skuvlejumi addima lágabearráigeahččovirgeoapmahaččaide. Komitea lea goittotge ain fuolas dieđuin, maid mielde boles lea dahkan etnalaš profilerema (2, 12, 17 ja 26 artihkal).

17. Soahpamušstáhta galggašii álgit dárbbalaš doaimmaide maiguin sihkarastá, ahte etnalaš profileren gildojuvvo lágabearráigeahččovirgeoapmahaččain sihke lánkaásaheamis ja geavadagas, vai eastá earálágan meannudeami bajiloainnu, liikeivnni dahje etnalaš duogáža dahje našuvnnalaš álgovuodu vuodul. Soahpamušstáhta galggašii joatkit figgamušaidis addit buohkaide lágabearráigeahččovirgeoapmahaččaide áššáigullevaš skuvlejumi vai sáhtta eastit etnalaš profilerema albmá lánkai ja árvvoštallat jeavddalaččat dán skuvlejumi váikkuhusaid.

Nissoniidda čuohcán veahkaváldi

18. Komitea dovddasta, ahte soahpamušstáhta lea figgan dustet nissoniidda čuohcán veahkaválddi earret eará diedihankámpanjáiguin, váldán atnui kriisatelefovna ja evttohan áššis sorjjasmeahtun raportejeaddji nammadeami. Komitea lea goittotge fuolas nissoniidda čuohcán veahkaválddi joatkašuvvamis ja eandalii lagašgaskavuodas dáhpáhuvvanveahkaválddi lassáneamis koronapandemiija (covid-19) áigge. Komitea váldá fuolas maiddá vuhtii, ahte dušše smávva oasis nissoniidda čuohcán veahkaválddi dahkkiin dahkko rihkusalmmuhus ja dušše oasáš sis áššáškuhtto ja dubmejuvvo ja, ahte dorvoruovttut ja veagalváldinkriisaguovddážit leat menddo unnán eandalii boaittoheale dálanguovlluin ja ahte doaimmakeahtes lahkongielddusohcamušaid gieđahallamis berrojuvvo duopmostuollomáksu. Komitea atná váidalahttin, ahte rihkuslága seksuálarihkkosiid guoskan 20 lohku ii leat rievdaduvvon dan sihkkarastimin, ahte miehtama váilumis bohtá veagalváldima meroštallama guovddáš dovdomearka, ja ahte náittoslihttui bákkoheampi ii leat namalassii ásašuvvon ránggáštusvuollásažžan (2, 3, 6, 7 ja 26 artihkal).

19. Soahpamušstáhta galggašii

(a) roahkasmahttit dahkat nissoniidda čuohcán veahkaválddis rihkusalmmuhusa ja sihkkarastit almmuhusa dahkan nissoniid dorvvolašvuoda earret eará buoridemiin vejolašvuoda oažžut lahkongildosa ja lasihit dáid gildosiid fámu. Soahpamušstáhta galggašii maiddá vihkkhallat duopmostuollomávssuid bearakeahtá guođđima doaimmakeahtes lahkongielddusohcamušaid bokte;

(b) sihkkarastit, ahte nissoniidda čuohcán veahkaváldidáhpáhusat dutkojuvvojit vuđolaččat ja , ahte dahkkit áššáškuhttojuvvojit ja ahte sii vejolaš duomu maŋŋá ránggáštuvvojit áššáigullevaš čuočvumušáiguin;

(c) fállát oaffariid, eandalii boaittoheale dálanguovlluin ássán oaffariid, ávkkástallama várás beaktilis riektuvugiid sihke suodjalan- ja veahkehanvugiid, dego idjadeami dahje dorvoruovttuid olles riikka viidodagas, ja eará doarjjabálvalusaid;

(d) jođálmahttit lánkaásaheami ođastusaid, maiguin figgat eastadit ja dustet beaktilit buotlágan nissoniidda čuohcán veahkaválddi, earret eará nuppástuhttimiin veagalváldima meroštallama nu, ahte dat sisttisdoallá guovddáš dovdomearkan miehtama váiluma, ásašit náittosdillái bákkoheami njuolgut ránggáštusa vuollásažžan ja árvvoštallat ođđasit lahkongildosiidda guoskan lánkaásaheami;

(e) joatkit figgamušaidis skuvlen lágabearráigeahččovirgeoapmahaččaid, sivaheaddjiid, duopmáriid ja lánkaolbmuid áššáigullevaččat gieđahallat beaktilit nissoniidda čuohcán veahkaváldedáhpáhusaid.

Seksuála doaladupmi, sohkaalleidentiteahhta ja intersohkabealleluohta

20. Komitea lea fuolas seksuála doaladumi ja sohkaalleidentitehtii vuodđuduvvan sosiála steampilas-timis, olggušteamis ja veahkaválddis. Komitea váldá vuhtii dál jođus lean translága nuppástuhttima, muhto lea fuolas das go sohkaalei nannen bistá guhká ja dasa gáibidit sterilisašuvna ja diagnosa transsohkaalle- vuodas, mii lea meroštallojuvvon mielladearvašvuoda hehttehussan. Komitea lea fuolas maiddá das, ahte dáidda doaimmaide miehtan transsohkaaleiid mánáid sáhtá leat veadjemeahtun oažžut sohkaalei nannejuvvot vuoigatvuodalaččat. Lassin komitea guodá fuola das, ahte intersohkaalei mánáide dahkkojit ain loahpalaš ja duohtadan medisiinnalaš doaimmaid. Komitea fuomášuhtá fuolas, ahte dáid doaimmaid duohen leat dávjá stereotiippalaš oainnut sohkaallerollain ja dat dahkkojuvvojit ovdalge mánát leat agis, mas sii sáhtašedje addit dievas, friddja ja dihtui vuodđuduvvan miehtamis (3, 7, 9, 17, 24 ja 26 artihkal).

21. Soahpamušstáhta galggašii álgit lánkaásahan- ja eará doaimmaide maid mihttomearri lea

(a) beavttálmahttit figgamušaidis jávkadit buotlágan olggušteami ja veahkaválddi man vuodđun lea seksuála doaladupmi ja sohkaalleidentiteahhta sihke jávkadit steampilastima ja fállát dáid daguid oaffariid ávkkástallama várás beaktilis riektuvugiid;

(b) dahkat oktageardán ja easttahis oppalašsoahpamuša čuvvon hálldahuslaš meannudeami person- ja bearašvuoigatvuodalaš sajádaga nuppástuhttimi sohkaalleidentiteahhta vuodul;

(c) eastit beaktilit dahkamis loahpalaš medisiinnalaš doaimmaid, eandalii čuohtademiid, intersohkabealát mánáide, geat eai vel bastte addit dievas, friddja ja dihtui vuođđuduvvan miehtamis, jus dát meannudeamit eai leat medisiinnalaččat absoluhtalaš vealtameahtumat, ja sihkkarastit, ahte dákkár doaimmaid oaffariin leat anus beaktilis riektiveuogit.

Liiggálaš fápmogeavaheapmi

22. Komitea lea fuolas dieđuin, maid mielde lágabearráigeahččovirgeoapmahaččat leat lasihan fápmogeavahusas dego bissehahttinvearjjuid (gáiddusbissehaddji) ja eará ng. vehábut goddi vearjjuid geavaheami (6 ja 8 artihkal).

23. Soahpamušstáhta galggašii sihkkarastit, ahte lágabearráigeahččovirgeoapmahaččat čuvvot gáiddusbissehaddjiid guoskevaš njuolggadusaid ja eavttuid ja ahte dan geavaheapmi čuvvojuvvo áššáigullevaččat ja dan guoskevaš doaimmaprinsihpat čuvvot buot beliid bokte Ovtastuvvan našuvnnaid olmmošvuoigatvuođaáittardeaddji doaimmahaga vuođđojurdašiid lágabearráigeahččovirgeoapmahaččaid fápmogeavaheamis ja báhčinvearjjuid geavaheamis (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) ja Ovtastuvvan našuvnnaid olmmošvuoigatvuođaid vehábut goddi vearjjuin lágabearráigeahčus (United Nations Human Rights Guidance on Less-Lethal Weapons in Law Enforcement).

Ovttaskasa friddjavuohta ja dorvvolašvuohta

24. Komitea váldá vuhtii soahpamušstáhta addán dieđuid, maid mielde aresterejuvvo olbmot luitojuvvojit luovus geavatláččat guovtti siste aresteremis. Komitea atná gottotge váidalahttin, ahte dán áššis eai leat anus luotehahtti statistihkkadieđut, ja buktá ovdan fas fuolas dieđuin, maid mielde virgeoapmahaččat eai čuovo aiddolaččat 48 diimmu mearreáigge, man mielde rihkkosis eahpiduvvo olmmoš galgá dolvojuvvo duopmára ovdii. Komitea lea maddái fuolas dieđuin, maid mielde virgeoapmahaččat eai álo almmut aresterejuvvo olbmo friddjavuođa massimis su bearašlahtuide 48 diimmu siste (9 artihkal).

25. Soahpamušstáhta galggašii ordnet láchkaásaheamis ja geavadagas čuovvut oppalašsoahpamuša 9 artihkkala, eandalii sihkkarastimiin, ahte rihkkosis eahpiduvvo aresterejuvvo dahje fáñgejuvvo olbmot dolvojuvvojit ájahalakeahtta duopmára ovdii 48 diimmu siste ja ahte friddjavuođa massimis almmuhuvvo sin bearašlahtuide dahje su válljen olbmuid seammá mearreáiggi siste.

26. Komitea váldá vuhtii, ahte dutkangiddagasláhka nuppástuhttui ođđajagimánus 2019, ja ođđa dutkangiddagaslága molssaeavttuid válde atnui ja ahte bolesa rádjosváldinsajiin dollojuvvo dutkanfáñggaid mearri lea dán mañná geahppánan. Komitea lea goittotge fuolas das, ahte dutkanfáñggaid sáhttet ain spiehkastatlaččat sajuštit bolesa rádjosváldinsajiid dorvvolašvuođa sivaidd ja dutkama sivaidd geažil (9 artihkal).

27. Soahpamušstáhta galggašii álgit dárbbálaš doaimmaide vai heaittiha dutkanfáñggaid sajušteami bolesa rádjosváldinsajiide, maddái spiehkastatlaš sivaidd geažil, ja jodálmahttit plánejuvvo ođđa dutkanfáñgensajiid huksema. Soahpamušstáhta galggašii maddái lasihit dutkanfáñgavuođa molssaeavttuid ávkkástallama.

28. Komitea váldá vuhtii, ahte soahpamušstáhtas leat dušše unnán vuollel 18-jahkásaš fáñggat ja ahte soahpamušstáhta pláne vuođđudit ođđa fáñgaliidda sierra ossodagaid dáid fáñggaide. Komitea buktá ovdan goittotge ovddit fuolas, ahte vuollel 18-jahkásaš fáñggaid eai vel sirre rávisfáñggain ja ahte nuorat leat dál hávváduvvi sajis veahkaváldái ja seksuála illasteapmái (10 artihkal).

29. Oppalašsoahpamuša 10 artihkkala 2 bihtta b čuoggá ja 2 bihtta guoskevaš várrejumis fuolatkeahttá soahpamušstáhta galggašii almmolaččat sihkkarastit, ahte vuollel 18-jahkásaš fáñggat sirrejuvvojit rávisfáñggain.

Psykososiálalaččat lámis ja bázahallan olbmot

30. Komitea lea fuolas das, ahte psykososiálalaččat lámis ja bázahallan olbmuid, dego sosiálafuolahusas ássán muittohis boarriid, lihkanfriddjavuohta sáhtta hehttejuvvo sin dáhtus fuolatkeahttá ja sin sáhttet

dikšut dáhtusteaset fuolatkeahtá almmá doallelaš vuoigatvuođalaš ákka ákka dahje meannudandáhkádus, mainna sin rievttit ja ovddut dorvvastuvvošedje. Komitea váldá vuhtii dál jođus lean láhkaásahanproseassa, muhto atná váidalahttin, ahte soahpamušstáhta ii leat ovddidan doarvái figgamušaidis sihkkarastit beaktillis riektuvugiid, maiguin figgat nanosmahttit lámis olbmuid iešmearridanrievtti, muhto atná váidalahttin, ahte soahpamušstáhta ii leat ovddidan doarvái figgamušaidis sihkkarastit atnui beaktillis riektuvugiid, maiguin sáhtasii čuožžilahttit riidoášši dáhtus sorjjasmeahttun psykiátralaš dikšunlágádussii sajusteami ja dáhtus sorjjasmeahttun psykiátralaš divššu (7, 9 ja 17 artihkal).

31. Soahpamušstáhta galggašii sihkkarastit láhkaásaheamis ja geavadagas, ahte

(a) olbmo lihkanfriddjavuohta psykiátralaš dikšu ráddjejuvvo su dáhtus fuolatkeahtá dušše dalle, go dat leat absoluhtalaččat vealtameahttun ja rivttes dásis olbmo iežas suodjaleapmin vahágis dahje dan eastadeamis, amas ii vaháguhttit earáid, ja ahte lihkanfriddjavuođa ráddjen lea easka manjimuš vuohkin ja váldá nu unnán áiggi go vejolaš;

(b) dalle go váileválddalaš lámis olbmuid dáhtus fuolatkeahtá sin lihkanfriddjavuohta ráddjejuvvo dahje sin dikšot medisiinnalaččat, čuovvut gáibádusa figgat buot vugiiguin oažžut sin friddja ja dihtui vuođđuduvvan ovdameiehtamis ja seammás čuovvut áššáigullelaš vuoigatvuođalaš dáhkádusaid ja meannudandáhkádusaid;

(c) dákkár buohceviessodivššus ja divššus lea álggos ja mearreáiggiid gaska dahkkon vuoigatvuođalaš ođđasiidárvoštallan sihke dáhkádusat beaktillis riektuvugiin ja ahte vejolaš vuoigatvuođaloavkideamit dutkojuvvojit ja das dahkkon áššáskuhttimat.

Olgoriikalaččain meannudeapmi, mielde maiddáid dorvobáikeohccit ja dakkárat, geain ii leat riikkavulošvuohta

32. Komitea atná miehtemielalazžan soahpamušstáhta figgamušaid buoridit riikii bohtán mánáid dili ja riikkaidgaskasaš suodjaleami návddašan olbmuid vejolašvuođa oažžut personvuođaáššegirjiid ja maiddáid seađahusevttohusaid, maid dárkkuhussan lea dahkat vejolažžan vuoigatvuođalaš rávvema oažžuma dorvobáikejearahallama áigge. Komitea lea goittotge fuolas das, ahte vuoigatvuohta buktit ovdan ođđa dieđuid dorvobáikki ođasmahttinohcamis ráddjejuvvo ja bearraša ovttahttimii leat eastagat, dego áigái bohtingáibádus. Komitea váldá vuhtii, ahte soahpamušstáhta lea váldán atnui rádjosváldima molssaeavttuid, dego ássangeatnegasvuođa, muhto lea fuolas dáid doaibmabijuide laktášan ráddjejeaddji almmuhangeatnegasvuođain ja reahkkámeahttun dieđučoaggimis rádjosváldima ja dan molssaeavttuid dáfus. Komitea váldá vuhtii, ahte vuollel 15-jahkásaččaid almmá fuolaheaddji riikii bohtán mánáid ii oaččo rádjosváldin lea lágain gildojuvvon ja ahte 15-17-jahkásaččaid almmá fuolaheaddji riikii bohtán mánáid ii oaččo váldit rádjui dorvobáikeproseassa áigge. Komitea lea goittotge fuolas das, ahte mánáid rádjosváldin lea ain vejolaš dalle go máná lea jo ožžon ollašuttengelbbolaš biehtaleaddji dorvobáikemearrádusa ja go earát unnit ráddjejeaddji várredoaimmat eai leat doarvái. Komitea giitá das, ahte Suomas riegeadan mánáide mieđihuvvo riikkavulošvuohta almmá sierra doaimmaid, jus sii muđuid báhcet almmá riikkavulošvuođa, muhto lea lihkká fuolas olbmui, geain ii leat riikkavulošvuohta, mearis soahpamušstáhtas (2, 6, 7 ja 13 artihkal).

33. Soahpamušstáhta galggašii

(a) jođálmahttit figgamušaidis nannet riikii bohtán, eandalii almmá fuolaheaddji, mánáid rivttiid váldimiin vuhtii, ahte máná ovddu galgá gudnejahtit;

(b) joatkit figgamušaidis dahkat dorvobáikeohccide vejolažžan buorredási riekteveahkkebálvalusaid oažžuma oppa dorvobáikeohcanproseassa áigge;

(c) sihkkarastit, ahte ráddjehusat, mat estet ođđa dieđuid ovdanbuktimat dorvobáikki ođasmahttinohcamušas, eai loavkit máhchangildosa prinsihpaid;

(d) árvoštallat ođđasit bearrašaovttastahttinmeannudeamis, earret eará jávkadan dihte bearrašaovttastahttima eastagiid, dego áigái bohtingáibádusa;

(e) lasihit rádjosváldima molssaeavttuid ávkástallama, ja dorvvastit dorvobáikeohcciid ja báhtareaddjiid rádjosváldimii easka manjimuš vuohkin ja vihkkhallat gielidit oppalaččat lágain

mánáid rádjováldima sisafárrema oktavuodas. Soahpamušstáhta galggašii maiddá buoridit rádjováldima ja dan molssaeavttuid ávkkástallama guoskevaš dieđuid čoaggima;

(f) nannet olbmuid, geain ii leat riikkavulošvuolta, suodjaleami earret eará váldimin atnui riikkavulošvuoda váiluma meroštallamii oaivvilduvvon beaktilis meannudeami, mas čuovvut dárkilit mearriduvvon meannudanoainnuid ja -dáhádusaid.

Riekti priváhtaeallimii

34. Komitea lea fuolas das, ahte ovdamearkan boleslága (581/2019) meroštallan diliin, main sáhtttá hárrjehit siviilabearráigeahču ja soalddátlaš bearráigeahču, sáhttet addit menddo viiddis bearráigeahččofápmudusaid. Komitea váldá vuhtii, ahte soahpamušstáhtas lea vihtta sihke siviila- ja soalddatdiđošteami bearráigeahččan diđoštaneberráigeahččovuođadaga, dego duvle vuodđuduvvon diđoštaneberráigeahččoáittardeaddji ja diđoštaneberráigeahččoválgagoddi. Komitea lea fuolas das, ahte ná mángga oassebeali ráhkadus heajuda bearráigeahččovuođadagaid beaktilvuoda go dorvvastat rievtti priváhtaeallimii (17 artihkal).

35. Soahpamušstáhta galggašii sihkarastit, ahte

(a) buot lágan, sihke siviila- ja soalddátdoaimiid hárrjehan, bearráigeahču ja seahkanemi priváhtaeallimii, dego neahttabearráigeahčču, teleguldaleapmi, gulahallandieduid skáhppoma ja dieđuohcama, muddejuvvo áššáigullevaš lánkaásahemiiguin, mat oktii heivejit oppalašsoahpamuša, eandalii dan 17 artihkkaliin, lágalašvuoda-, relatiivvalašvuoda- ja vealtameahttunvuodaprinshpain; ja

(b) bearráigeahčču ja teleguldaleapmi gáibidit duopmostuolu addán lobi, dat bearráigeahččojuvvojit beaktilis ja sorjjasmeahttun vuogádagaiguin, ja daid čuoáhahkan lean olbmuin leat áššáigullevaš beaktilis riektivuogit riekteloavkašuhttindáhpáhusain.

Vearjjuidbiehttleapmi

36. Komitea ea fuolas das, ahte lánka Jehova duođašteaddjiid luvvemis vearjogeatnegasvuoda čađaheamis muhtun dáhpáhusain addojuvvon lága gomiheamis (330/2019) heaittihii Jehova duođašteaddjiid luvvema vearjogeatnegasvuodas ja siviilabálvalusas komitea ovddit ávžžuhusaid vuostá, amid mielde dát luvven livčče galgan olahuvvot maiddá earáide vearjjuin biehttan joavkkuide (CCPR/C/FIN/CO/6, 14. čuokkis). Lassin komitea váldá fuolas vuhtii, ahte vearjogeatnegasvuoda čađaheami buhtten siviilabálvalus bistá vuolggasajstis seammá guhká go guhkimus soalddátbálvalus ja ahte vaikke siviilabálvalusa hálldaša bargoja ealáhusministeriija, soalddátbargoveahka oassálastá ain siviilabálvalusa gieđahallan bargojoavkkuide ja komiteaide, mat mearridit bálvalusa luonddus ja bistimis. Komitea lea maiddá fuolas das, ahte rievttis vearjjuin biehttaleami ja vearjogeatnegasvuoda čađaheami molssaeavttuin ii dieđihuvvo doarvá (18 artihkal).

37. Soahpamušstáhta galggašii

(a) sihkarasti, ahte vearjogeatnegasvuoda molssaeavttut eai leat luonddus dahje bistima dáfus ránggáštuslunddolaččat dahje olggušteaddji ja ahte dat seilot siviilalunddolažžan ja dollojuvvojit soalddátlaš mearridanválddi olggobealde;

(b) gaskkalduhttit buot sivahandoaimmaid, mat čuhcet oamedovddu sivain vearjogeatnegasvuodas biehttan olbmuid, ja luvvet daid, geat leat báráige čađaheamen vearjjuin biehttaleamis bohtán fánjavuođaránggáštusaid; ja

(c) beavttálmahttit figgamušaidis dieđihit álbmogii rievttis vearjjuin biehttaleapmái ja vearjogeatnegasvuoda čađaheami molssaeavttuid gávdnomis.

Oskkoldatfriddjavuohta

38. Komitea lea fuolas das, ahte ealliid njuovvamii heivehuvvon soahpamušstáhtaid njuolggadusat sáhttet ráddjet oskkoldatlaš unnitloguid vejolašvuođaid oažžut biebmodárbašiid, mat vástidit sin biebmóávn-nasráddjehusaid, maid vuođđu lea sin oskkoldagas (2, 18 ja 26 artihkal).

39. Soahpamušstáhta galggašii sihkkarastit, ahte oskkoldatlaš unnitloguin leat áššáigullevaš vejolašvuođat oažžut almmá olggušteami dávviriid ja bálvalusaid, eandalii biebmodárbašiid, mat vástidit sin oskkoldahkii vuođđuduvvan biebmóávnnsráddjehusaid.

40. Komitea lea fuolas das, ahte soahpamušstáhta lea sealluhan eahpedárkkes ja sátnehámiid dáfus galjes rihkusnjuolggadusaid oskuráfi rihkkumis (rihkuslága 17 lohku), mas dubmejuvvo eanemustá guđa mánu fánjavuođaránggáštussii (18 ja 19 artihkal).

41. Soahpamušstáhta galggašii álgit dárbblaš doaimmaide vai jávkadit oskuráfi rihkkuma ránggáštusvuollásašvuođa ja suodjalan dihte jurdaga, oamedovdu ja oskkoldaga friddjavuođa ja sátnefriddjavuođa oppalašsoahpamuša 18 ja 19 artihkala mielde.

Sápmelaččaid eamiálbmotrivttit

42. Komitea dovddasta doaimmaid, maida dat lea álgán vai eastada sápmelaččaid rivttiid earret eará álggahemiin duohtavuođa- ja soabadallankommišuvnna vuođđudeami. Komitea lea goittotge ain fuolas das, ahte fuolatkeahttá dan skábmamánus 2018 dohkkehan sápmelaččaid vuoigatvuođaid guoskevaš čovdosiid, ii lánka sámedikkis leat velge rievdaduvvon nu, ahte lágain sihkkarastet sápmelaččaide iešmearridanrivtti go rievdadit eandalii lága 3 §:a sápmelaččaid meroštallamis ja 9 §:a, mas ásahtit virgeoapmahaččaid geatnegasvuođas ráđđádallat sámedikkiin buot viiddis ja mearkkašahtti doaimbajui, mat sáhtte njuolga dahje earenoamáš vugiin váikkuhit sápmelaččaid sajádahkii eamiálbmogiin. Baicce nuppegežiid, alimus hálddahasrivtti 5. suoidnemánus 2019 dahkan mearrádusat ja ráđđehusa mearrádus leat šluhttekeahttá dahje sirddekeahttá sámedikki válggaid čakčat 2019 orrot leamen ruossalasvuođas sápmelaččaide guoskan komitea čovdosiiguin (gč. 4. ja 5. čuokkis ovddabealde). Komitea lea fuolas maiddá dieđuin, maid mielde doaimbajuid, dego ovddidanfidnuid, váikkuhusaid sáme kultuvrii ja árbevirolaš ealáhusaide leat árvvoštallan eahpesealvves ákkaiguin, man dihtii virgeoapmahaččat eai leat ordnen vuogálaš ráđđádallamiid vai oažžut sápmelaččaid friddja ja dihtui vuođđuduvvan ovdamiehtama. Komitea váldá vuhtii maiddá, ahte soahpamušstáhta ii leat velge ratifiseren ILO jagi 1989 iehčanas riikkaid eami- ja čeardaálbmogiid guoskevaš oppalašsoahpamuša (nr. 169) (1,25 ja 27 artihkal).

43. Soahpamušstáhta galggašii

(a) jođálmahttit sámedikkis addojuvvon lága ja eandalii dan sámemeroštallama guoskevaš 3 §:a ja friddja ja dihtui vuođđuduvvan ovdamiehtama vuođđojurdaga guoskevaš 9 §:a ođasmahttima vai gudnejahtta sápmelaččaid iešmearridanrivtti oppalašsoahpamuša 25 artihkala mielde, lohkojuvvon okto dahje ovttas 27 artihkaliin, dakkárin go dát artihkkalat dulkojuvvojit oppalašsoahpamuša 1 artihkala bokte, ja ollašuhttit komitea skábmamánus 2018 dohkkehan čovdosiid;²

(b) árvvoštallat ođđasit daid njuolggadusaid, politihka ja geavadagaid, maiguin muddet sápmelaččaid rivttiide ja ovdduide vejolaččat váikkuhan doaimma, dego ovddidanfidnuid ja ruvkeindustriija doaimma, vai sihkkarastit geavadagas vuogálaš ráđđádallamiid sápmelaččaiguin sin friddja ja dihtui vuođđuduvvan ovdamiehtama skáhppoma várás;

(c) vihkkehallet ILO jagi 1989 iehčanas riikkaid eami- ja čeardaálbmogiid guoskevaš oppalašsoahpamuša ratifiserema (nr 169);

(d) jođálmahttit figgamušaidis fállat guovddáš- ja báikkálašhálddahasvirgeolbmuide, bolesiidda, sivaheaddjiide ja duopmáriidda áššáigullevaš skuvlejumi gudnejahttit sápmelaččaid eamiálbmotrivttiid.

² Ibid.

D. Dieđu juohkin ja čuovvun

44. Soahpamušstáhta galggašii juohkit oppalašsoahpamuša, čihččet mearreáigásašraporttas ja dáid loahppabohtosiid viidát duopmostuollo-, láhkaásahan- ja hálddahušvirgeolbmuide, siviilaservošii ja riikkas doaibman álbmotorganisašuvnnaide ja stuorra álbmogii vai lasiha diđolašvuođa oppalašsoahpamušain suddjejuvvon rivttiin. Soahpamušstáhta galggašii sihkkarastit, ahte raporta ja dát loahppabohtosat jorgaluvvojit riikka virggálaš gielaide.

45. Komitea bargoortnega 75 njuolggadusa 1 čuoggá mielde soahpamušstáhta bivdit addit 26. njukčamánu 2023 rádjai dieđuid ovddabeale 15. čuoggás (vaššisáhka ja vašširihkkosat), 19. čuoggás (nisoniidda čuohcán veahkaváldi) ja 43. čuoggás (sápmelaččaid eamiálbmotrievttit) addojuvvon komitea ávžžuhusaid ollašuhttimis.

46. Komitea ávaštallojuvvon guorahallansykli mielde soahpamušstáhta oažžu jagi 2027 komiteas raportta ovddidan jearahallanlisttu, masa soahpamušstáhta vuordit vástidit jagi siste. Dát vástádusat dahket soahpamušstáhta gávccát mearreáigásašraportta. Lassin komitea bivdá, ahte soahpamušstáhta gullá raportta gárvvistettiin viidát siviilaservoša ja riikkas doaibman álbmotorganisašuvnnaid. Oppalaščoahkima mearráduscealkámuša 68/268 mielde raporta oažžu sisttisoallat eanemustá 21200 sáni. Čuovvovaš konstruktiivva dialoga soahpamušstáhtain ordnejuvvo Geneves jagi 2029.
